Sargas.

(Jelovecki B.)

„LIETUVA, MUSU TĖVYNE...“

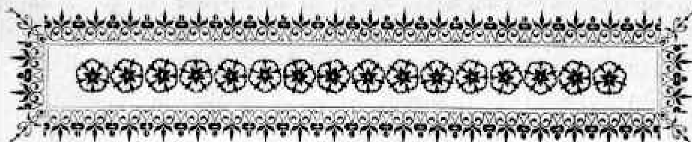
1906

PETERBURGAS.

«Lietuvių Laikraščio» Spaustuvė. Išėjo prie 4—53 «Lietuvių Laikraščio» numėrio.

«Lietuvių Laikraščio», Spaustuvė Ekaterininski kan, № 10.

„Lietuva, musų tėvyne“...

LIETUVA, mano tėvyne, Tu tat sveikatos daugybė»... Teip Lietuvą apdainavo vienas iš garsingiausiųjų poėtų, Adomas Mickevyčius, kuris tais keliais žodžiais apėmė visą lietuvių dvasią ir pažymėjo tą jos skirtingą ypatybę... nėsa ar yra kas nors galingesnis už sveikatą? Lietuvių sveikata—stiprybė apsireiškia jų ypatingame dvasiškame išsilavinime ir jų dideliame žmoniškumo supratime.

Kovų laike narsi, bet liuosybę mylinčia, Lietuvių tauta, kitas tautas nuveikdama niekados jų nekankindavo, bet aprupindavo juos jau pas savęs, namie, ir leisdavo jiems užsigyventi ir pralobti budais, kokie jiems labjaus pasirodydavo parankiais. XII, XIII ir XIV šimtmečiuose Lietuva daugiausiai belaisvių gaudavo Lenkijoje, iškur lietuviai, nuo latos užpuldinėdami, suimdavo tukstančiais abėjos lyties žmonių. Lenkai—belaisviai ar visai susiliedavo su lietuviais, ar užsigyvendavo atskirose nuo jų sodybose.

Lietuviai, dar stabmeldybės laikuose, jau galingą buvo sutvėrę Valstybę ir atsižymėjo istorijoje tuomi, kad pas užkariautas tautas visai nepaliesdavo jujų prigimtų papročių ir vietinės tvarkos. Tuokart Lietuviai ne-

turėjo dar savo rašliavos, *) todėl naudojosi iš pradžios baltgudiškaja; tolesniai gi, kadą jau Lietuva susivienijo su Lenkija, baisios Kryžeivių galybės bijodama, ir kadą priėmė katalikybę, matome, kaip baltgudiškos kalbos ir rašliavos vietą išpalengvo užima lenkiška; tasai gi dalykas kuolengviausiai tapo Lietuvių priimtas, nėsa jau nuo amžių ant viso Lietuvos ploto Lietuviai ir Lenkai rišosi tarp savęs krauju—gimінistėmis.

Ištikrųjų Lenkai buvo Vakarų kulturos vadovais ir kiekvienas šviesos ieškąs Lietuvis priverstas buvo glausties prie lenkiškos kalbos ir rašliavos, ir todėl visi išlavinti Lietuvių tautos luomai išskirtinai lenkiškaja kalba nauduojosi.

Ne ugnimi ir krauju platinosi lenkiška kultura Lietuvoje, bet ačiu tikram susibroliavimui. Lenkai niekados nepriversdavo Lietuvių priimti jųjų kalbą ir negalėjo to daryti, nes Lietuva iki pačiam Lenkijos nupuolimui rokuota buvo už atskirą Lenkijos dalį su plačia autonomija, savuoju išdu ir savaja karumene; visos gi įstaigos buvo skirtinai beveik vietinių bajorų rankose.

Lenkiška kalba Lietuvoje turi tas pačias viešpatavimo tiesas, kaip ir lietuviška, nes pasiekia priešistoriškus beveik laikus, kaipo lietuviškosios giminietė, kaipo tikra tėvų kalba. Juodvi tuomi tik skyriasi, kad lenkiška kalba tarnavo apšviestesniems luomoms ir miestelienams, lietuviškoji gi ir baltgudiškoji—liaudžiai.

Iki XVIII amžiaus galui visos Europos gyventojų apšvietimas stovėjo gan žemai ir tik praėjusiame XIX šimtmety, žiurint į tą, kiek demokratizavosi visuomenė, liaudžių apšvietimas pasirodė butinai reikalingu ėsąs; tasai tat apsireiškimas privertė įvesti prieinamu budų į

*) Lietuviai senovėje rašydavo runiškomis raidėmis, bet rašliavos paliekanų turime teip mаž, kad negalima josios pavadinti valdiškas teisas įgijusia rašliava. Pirmi rašliavos žiedai pasirodo XVI amžiaus pradžioje, bet jau ne runomis.

platesnį civilizacijos uždavinių rinkį tą kalbą, kuri viešpatavo kasdieniniame liaudies gyvenime.

Didžią sau užsitarnavo garbę tie musų broliai-Lietuviai*), kurie visupirmu suprato, jog reikia lavinti tautą jos pačios kalboje ir, savę pamiršdami, darbavosi toje dirvoje, nežiurint į milžiniškas kliutis, kurias statė valdžia iki paskutiniai valandai. Jie buvo tikrais liaudies apšvietimo pionėriais Lietuvoje.

Didžiausio pasistebėjimo verta, jog tie žmonįs nuo praėjusio šimtmečio pusės slapčia vargdami savamjame krašte ir atvirai užrubežy, ypač Tilžėje ir Suvienituose Šiaurinės Amerikos Valsčiuose, prie menkų medžiagiškų spėkų, galėjo lietuviškąją kalbą teip veikiai ištobulinti, kad ji tapo gryna literatiška ir dabar visai jau užkariavo ne paskutinią vietą kulturiškų kalbų draugijoje; pas mųsų gi Lietuvoje vienais beveik metais atvirai lankydama kaimus teip pasirodė sava, teip mylima, graži ir brangi, kaip kad būtų jinai gyvavusi musų knygose ir raštuose jau nuo amžių ir tobulinama teip gi nuo amžių.

Tasai nepaprastas lietuvybės prasiplatinimas reiškia, jog sėkla puolė į gerai prirengtą dirvą, į dirvą labai jau kulturišką. Tos gi pamatinės kulturos vadovu buvo antra bendra musų tėvų kalba—lenkiška, kuri dabar su broliška malone atiduoda lietuviškai viską tą, kas jai pasak teisybės prigulėjo, neperstodama vienok ir toliaus greta su lietuviškaja darbuoties kulturiškam lavinimui mylimos Lietuvos, tos abėjų kalbų ir vienos tautos tėvynės.

Gyventojai nuo Palangos, Kauno, Vilkmergės, Šventienų ar Vilniaus, nuo Gardino, Naujamiesčio ir net Minsko visados esti Lietuviais, visai neprigulmingai nuo to, ar jie kalba lietuviškai, ar lenkiškai, ar baltgudiškai: jų viso gyvenimo budas, jų papročiai ir visas jų gy-

---

*) Pradėjus nuo XIV amžiaus raštininkų, užbaigus gi literatiškomis musų gadynės žvaigždėmis.

vavimo turinys teip yra vienodųs ir teip visur panašųs, kad apart kalbos jokio kito nėra tarp jų skirtumo; tasai gi nurodo, jog visą Lietuvą apgyvena viena tauta, it cementu sulipyta daug amžių laike draug pralietu Lietuvių, Lenkų ir Baltgudžių krauju.

Genijališkas poėta ir mįslinčius Adomas Mičkevyčius mįslijo ir rašė lenkiškai, vienok dvasioje buvo tipišku Lietuviu, buvo sunumi tautos su gryniausia dvasia, tautos, gimusios dirvoje, kurią palaistė Lenkų ir Lietuvių kraujas, tėvynės apginimui pralietas. Jisai buvo Lenkų ir Lietuvių poėta, nėsa gražioje kalboje išdainavo tuos jausmus, kurie gimė ir užaugo numylėtoje jo tėvynėje, Lietuvoje.

Męs Lietuviai negalime ir neturime tiesos išsižadėti lenkiškos kalbos, tiek amžių tarnavusios mums už vadovą kulturos karjagoje; męs negalime išsižadėti garsingų vientaučių, kurie lenkiškai skelbė moksliškas ir doriškas tiesas, ypač gi kad kiekviename iš musų gryniausių ir geriausiųjų Lietuvių nors lašas atsiranda lenkiško kraujo. Mylėkime musų gražią kalbą, vargkime ir dirbkime josios ir musų raštijos ištobulinimui; mokinkime musų vaikus lietuviškai, platinkime lietuviškąją literaturą, išleidinėkime rankvedžius ir moksliškus veikalus lietuviškoje kalboje—bet nepaminkime musų kulturiškų padavimų, tampriai su lenkiškaja kalba susirišusiųjų. Pridera mums atminti, jog tarp apšviestų Europos tautų męs Lietuviai turime tiesą užimti atsakančią vietą vientik dėlto, kad nešame su savimi daug amžių apimančius istoriškus ir kulturiškus padavimus ir tradicijas, kad galime nurodyti visą eilę garsingų vyrų, kuriais galėtų pasigirti kulturiška Europa.

Ne tėvynės meilė, bet šalinis apjakimas ir fanatizmas gali atmesti lenkiškos kulturos su lietuviškaja vienybę ir tat vien dėlto, kad ji, toji kultura, atėjo lenkiškos kalbos vesta. Reikia buti tikrai apjakusiam ir be proto, ar menkos širdies ir valios, kad visą lietuvių in-

teligenciją, lenkiškai kalbančią, laikyti už atėjunus ir dar gi iš «lenkų—priešų» pusės. Jei galime drąsiai žengti apšviestų Europos tautų tarpe, jei galime prisavinti sau mokslą ir mokinti tėvų—lietuvių kalboje, tat galime suprasti, jog nudingusios jau giminės, musų pranokėjai, mumis prirengė; jog ir pirm turėjome ir dabar turime savą inteligenciją, jog nuo amžių Lenkai su Lietuviais drauge darbavosi ir išpalengvo rinko medžiagą tolesniam išsitobulinimui ir, tą medžiagą rinkdami, pasiruošė tolesniai lavinti dabartinių laikų dvasioje.

Be tos praeigos, be to musų pranokėjų triuso, be tos tat lenkų kalbos butumė atsiradę dabarčiuos prieš kitas tautas it miškų gyventojai—neįgalę suprasti ir prisisavinti augštesnius žmonijos uždavinius ir butumė bežuną it Papuasai, nežiurint į užlaikytą nuo seno Lietuvių kalbą. Jau patsai apsireiškimas, jog reikalingas yra liaudies apšvietimas jos prigimtoje kalboje, apsireiškimas, nurodąs, kaip greitai išsitobulina ir prasiplatina musų lietuviška kalba, nurodo teipgi, kad męs tveriame tautą, kulturiškai dabartiniems laikams prigulinčią, kad turime tuosius praeigos pamatus, ant kurių drąsiai galime statyti ir remti savąją ateigą.

Lenkų kultura yra teipgi ir musų Lietuvių, nėsa dirbome ir vargome podrauge su lenkais. Tebus tat mums garbė, jog išauklėjomė tokius vyrus, kuriuos Lenkai noriai prie savųjų priskaito; nėsa iš to matoma, kad nuo amžių esame jau apšviestais ir išlavintais, ir kad lenkiška kalba teipgi gerai yra musų tėviškoji, kaip ir lietuviška.

Prisieina nekartą užgirsti: kas ten Lietuvai iš tų garsingų vyrų, iš lenkiškos civilizacijos, jei žymi gyventojų dalis ikišioliai nemoka skaityti ir rašyti? To užmetinėjimo pašalinimui galima nurodyti, kad Prancuzai, Valakai, Anglai ir Vokiečiai giriasi visai teisingai nuo senų laikų civilizacija, nors dar praėjusio šimtmečio pusėje maža tik gyventojų dalelė mokėjo skaityti ir rašyti.

Nereikia užmiršti, kad tautos visados ėmė pavyzdį iš pirmininkaujančios mažumos, ėmė pavyzdį pamėgdžiodamos papročiuose, buduose—ir, nepasijaučiant, kulturiškai lavinosi. Tą patį patėmijame ir Lietuvoje, kuri, nors ir daug joje nemokančių skaityti, prisirokuoja prie šalių tiek kulturiškai pranokusių, jog dabar gali prisitaikinti prie dabartinių net labai sukomplikuotų Vakarinės Europos reikalų ir susinešimų; tatai ir lenkiška kultura, nežiurint į netikėtas iki musų gadynei civilizacijines kliutis, pataikė vienok prisirengti naujų išvaizdų buvį priimti.

Kalbos skirtumas ir tolesniame laike negali ir neturi gimdyti kokius ten nesusipratimus; visas gi spėkas ir išgales turime atkreipti į tą pusę, iškur galime laukti apšvietimo žmonyse prikelimo. Lietuviškos, lenkiškos ir baltgudiškos mokyklos turi buti įrengiamos visur, kur tik jų reikia, nes visupirmiausia mokyklos priedermė—tat lavinti vaikus suprantomoje jiems kalboje; suprantomoji tat ta, kuria vaikas nuo lopšio kalbėjo tėvų namuose. Jokio nėra išrokavimo užmetinėti vaikams vieną ar kitą iš vietinių kalbų, norint vaiką perdirbti iš Baltgudžio, ar Lenko į Lietuvį ir atžagariai, nes visi męs tveriame, kaip jau paminėta, vieną tautą, ir musų tėvynė—ta pati Lietuva, kurią savo tėvyne vadino ir musų pranokėjai.

Bendras musų tikslas — tat kuouoliausiai platinti šviesą; dėlto tai lavinkime savo vaikus toje kalboje, kurioje jie geriausiai gali mokslą pamylėti ir suprasti.

Liuosioje šaly nuodemė butų ir manyti, kad ta ar kita kalba galėtų viršų paimti, nes visos kalbos turi nauduoties iš vienodų tiesų; atkreipus gi atidą į mažumą—tėvai ir vaikai patįs sau gali pasiskirti tokią ar kitokią mokyklą. Turime atminti, jog gera mokykla yra tautos gerovės pamatu; reikalingos gi pinįgiškos spėkos įvairių mokyklų užlaikymui turi buti suteikiamos visados, nėsa mokyklos teip yra reikalingos žmogui, kaip, nelyginant, alkanam—duona, trokštančiam—vanduo. Nėra mums jo-

kio išrokavimo apsirubežiuoti kiniškomis to išsvajoto etnographiškumo sėnomis, nes ir sienoms toms pravesti negalėsime nurodyti ribų, ir tik patįs savę nusilpnįsime. Reikia atminti, kad juo mažesnė bus vietinė territorijališka pavieni ypata—juo ji mažiaus užsvers bendroje valstybės veikmėje, juo sunkiau bus išrodyti visos Valstybės Seime reikalingas jai reformas. Lietuva turi kilti tose pat ribose, kokiose ji gyvavo nuo amžių, kokiose buvo aštuoniolikio šimtmečio gale; ribose, kur gyventojai susivienija vienodais padavimais, papročių, įrankių ir t. t. vienodumu. Lietuvoje niekados nebudavo tautiškų nesusipratimų, ir kiekvienas kalbėjo, kaip jam tikdavo, tikėjo taip, kaip sąžinė liepdavo. Kadą XVII ir XVIII amžiuose kaiminiškoje Rusijoje prasidėjo senatikių persekiojimai, tat jie buriais keliavo į vaišingą Lietuvą, kur juos Lietuviai priimdavo su atvira širdimi ir kur jie ikišioliai užlaikė dar savo kalbą, tikėjimą ir papročius.

Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje, iki XVIII amžiaus galui gyventojai dalinosi į luomus, susidedančius iš bajorų, valsčionų ir miestelienų; atsinešimas bajorų, kaipo pirmininkaujančio luomo, į valsčionis buvo labjaus žmoniškas negu kur kitur; ypač gi sulyginus juosius su Rusija*); nėsa Lietuvoje iki Lenkijos nupuolimui baudžiavos, tikroje to žodžio prasmėje, nebuvo, ir kiekvienas valsčionis—ukininkas galėjo dangenties iš vietos į vietą. Tikroji baudžiava, ar, kitaip sakant, pririšimas valsčionų prie žemės, patiko Lietuvą jau rusų valdžiai paliepus. Vienok, nežiurint į tą, 1817 metuose Vilniuje bajorų rinkimų laike, daugelis Lietuvos bajorų atstovų prakalbėjo už valsčionų paliuosavimą. Dėlei to tat 1818 metuose buvo parinkti parašai — kas už paliuosavimą ir kas prieš, t. y. už baudžiavą; abelnai imant, iš 18 atstovų skaitliaus atsirado tik vienas, kurs prabylo prieš

*) Čia Katrei II viešpataujant, 1792 m. valsčionims užginta net skųsties ant kankinančių juos rusų bajorų.

valsčionų paliuosavimą, tat esti už baudžiavą; bet staigu pasirodė peliepimas užginąs bajorams kalbėti apie baudžiavos pašalinimą. Teip pat ir Aleksandrai II viešpataujant Lietuvos bajorija pirma Rusijoje prašneko už baudžiavos pašalinimą.

Tie istoriški pavyzdžiai nurodo, jog Lietuvoje tarp bajorų ir valsčionų visados buvo broliškas ryšys, kuris dabar vėlei aiškiai užsižymėjo Vilniuje, laike tarybų, atsibuvusių 1905 m. rugsėjyje, general-gubernatoriui pirmininkaujant, kur svarstoma buvo apie žemiečių rėdo (ziemstvos) Lietuvoje įvedimą; tenai tat bajorų atstovai iš visų Vilniaus, Kauno ir Gardino gubernijų pavietų vienbalsiai tarė už visų luomų valsčių, už visotiną valsčionų su bajorais sulyginimą ir už visai lygų mokesčių paskirimą teip bajorams, kaip ir valsčionims, t. y. uždedant ant bajorų didesnią įvairių mokesčių dalį.

Svarbiausi Lietuvos ypatybė apsireiškia tame, jog čia tikrai paguodojama buvo svetima savastis; tasai gi paguodojimas gema žmoniškoje etikoje, kurios nepašalino net keturių dešimtų metų kankinimai, apsireiškę rusų— įrėdnių gaujoje, geidžiusioje išardyti šalį ir doriškai sugadinti jos gyventojus.

Individuališkas-nepadalinamas žemės valdymas—tat antra Lietuvių ypatybė. Jisai duoda progą vesti ukę geriaus, ypač padalinus kaimus į atskiras sodybas, pasergėjus minimališką ukiškos žemės plotą, kuris atsilieka jau nepadalinamas tarp vaikų. Visi kiti žemės išnaudojimo budai dabar negali buti pritaikinami Lietuvoje. Jie gražiai atrodo teorijoje, ir tat tadą tik, jei nežiurėsime į dabartinės visuomenės lavinimosi sąlygas, jei nežiurėsime į dabartines gyvavimo išlygas ir dabartinius ekonomiškus santikius namie ir užsieny; jie gi įveda priegtam tikras kliutis visuomenės gyvenime, reikalaujančiame atsakančio sulaikymo tvarkoje visų elementų, tveriančių visą ukininkavimo esybę.

Tik evoliucijos keliu, drauge su visa visuomenės

santikių tvarka, gali įvykti žemės išnaudojimo budo atmainos iki žemė ta įeis į valstiją; nėsa iki musų dienų staigių reformų bandymai visur, kur tik jie buvo įvedami, baigėsi kuo baisiausiai, jokių pageidaujamų pasekmių nepalikdami. Kas link bendrinio (obščinnoje) žemės valdimo, ką matome Rusijos gubernijose, tat dabar visų jau pripažinta, kad toksai žemės valdymas netik nepasiekė savo tikslo, bet atvedė visus anų gubernijų ukininkus į tikrą nelaimę ir vargą.

Dabartiniuose Lietuvos kaimuose kiekviena atskira ukė, į tris laukus padalinta ir su bendra ganykla, visai nuo kaimo priguli ir todėl, to prigulmingumo pašalinimui visomis pajiegomis reikia stengties išskirstyti kaimus teip, kad kiekviena ukė būtų viename aprinky ir galėtų, kaip jai tinkama, gerinties ir tvarkyties; prie tų sąlygų ji gali pasekmingai gyvuoti ir pragarsėti derlingumu. Apart to reikia dar, kad kiekvienas ukininkas turėtų tiek žemės, jog galėtų patsai su savo šeimyna iš jos išmisti (ukininko giminė imama abelnai); tokia ūkė negali būti dalinama tarp giminės sąnarių ir butinai turi pereiti į įpedinius majorato ar minorato budu. Atminus gi, jog dabartinė ypatiška Lietuvos ukininko savastis, ačiu įvairiems giminių išsiskirstimams ir padalinimams, daugel atsitikimuose teip paliko susmulkinta, kad nebegali jau giminės išmaitinti, priderėtų, kaimus skyrstant, sulieti tokias smulkias ukes į vieną, atsakančią nurodytai ukininko ypatai, atlyginus toms šeimynoms, kurios priverstos tapo pasišalinti iš savo ukių. Atlyginimas gali buti ar piningais ar naturališkai, suteikus tame paskutiniame atsitikime ukininkui tokį žemės plotą, kuris butų atskira sadyba—kolonija.

Nurodytą permainą, kaip lygiai ir kitas, paliečiančias protingą Lietuvos gyventojų budo pagerinimą, gali tvarkyti tam tikslui įrengtas «Lietuvos žemės-reguliacijinis Bankas», išrinktų žmonių vestas, kurie gerai pažįsta vietines teisų, buvio ir budų sąlygas. «Žemės—reguliaci-

jinis Bankas», kaipo Lietuvos patvaldiška įstaiga, turi užstatymo laiškų leidimo tiesą, išdavinėjimui gi su mažais nuošimčiais paskolų turi gauti kasmetą žinomą pašalpą iš visos Lietuvos pelnų. Tai įstaigai tarnaujant, galima būtų įgyti valdžiai ir teip sau žmonėms prigulinčią žemę ir per tat pasilengvintų nureguliavimas ir padauginimas valsčionų ukių skaitliaus; valsčionų pavieni ukė turi būti kuotikriausiai ir geriausiai nurodyta, turi tverti atskirą koloniją—sodybą su žemės plotu viename aprinkyje.

Gali atsitikti, kad privatiški didelių žemės plotų saviuinkai, kuriems sunku ukininkaujant išimti iš ukės atsakantį pelną, noriai pardavinės «žemės—reguliacijiniui Bankui» atliekančią žemę, kurios nebeįgali išgyventi ir tadą paliks privatiškų savininkų rankose dvarai gerai užgyventi ir labai pageidaujami bendroje krašto ukėje, kaipo pavyzdinga vietimiens to aprinkio gyventojams mokykla, kaipo netik ukiškos kulturos bet ir papročių vadovas. Neprigulmingai nuo to, jose vietiniai gyventojai turės sau visados užtektiną uždarbį ir daug didesnį, negu jie turėtų, jei tasai dvaras būtų tarp jų pačių padalintas; nėsa, žemės pagerinimui, josios išgyvenimui, gyvuolių maitinimui, tokios ar kitokios pramonės įvedimui privatiški dvarų savininkai turi nesigailėti iškaščių ir darbo; išleisti gi piningai, jei ne visi, tat didesnė jų pusė, patenka į to paties apskričio gyventojų delnus, kaipo atlyginimas už darbą.

Krašto ir visų gyventojų gerovei turime rupinties visupirmu, idant į darbą patektų geros staklės, idant darbininkas būtų toms staklėms atsakąs. Staklės reikalingos yra didesnės ir mažesnės, bet kiekvienos iš jų, noris ir mažiausios—turi buti visos, nesulaužytos. Žemės staklės didesnes—tat dvarai, žemės staklės mažesnės — tat palvarkai-kolonijos, mažiausios gi—tat kolonija, atsakanti normališkai, nebepadalinamai ukei, kuri galėtų užtektinai valsčionio šeimyną pramaitinti. Visos tos staklės,

ar tai dvarai, ar palvarkai, ar kolonijos turi pereiti iš rankų į rankas; į rankas gi žmonių, kurie kuogeriausiai mokės ukininkauti; nėsa ne visi turi pašaukimą į ukininkus, ir netikęs ukininkas gali buti daug naudingesniu giminei ir kraštui besidarbuodamas kitoje visuomenės dirvoje, įnešant į ją savuosius užmanymus ir ypatišką savo darbo pamylėjimą.

Visi žmonės negali buti ukininkais, bet kiekvienas žmogus turı tiesą įgyti dvarą, palvarką, ar koloniję, teip pat, kaip įgyjami yra po miestus namai, dirbtuvės, amatninkų staklės, įrankiai ir tt. Te kiekvienas žmogus darbuojasi ten ir toje pakraipoje, kur jam labjaus patinka, tuokart turėsime gerus ukininkus, turėsime garsingus mokslo vyrus, dirbtuvių gerus darbininkus, vaistbunus (pirklius), amatninkus ir t. t. ne iš prievartos, bet iš pašaukimo.

Duokime tik atsakančią progą ir suteikkime medžiagišką pašalpą mokslui ir žmonių lavinimui, duokime galę kiekvienam pasak jo pajiegų ar palinkimų lavinties toje ar kitoje mokslo šakoje, žodžiu, ištieskime tėviškai-brolišką delną mokslo trokštančiam—tuokart nepritruks mums duonos ir visur pas mus viešpataus harmonija, darbuose sutartis, nes kiekvienas supras savo priedermes iš atžvilgio į artimą ir žinos patsai, ko sau reikalauti. Žinoma, išimtįs kiekvienoje taisyklėje atsiranda, tat bus jos ir čia, pas mus; atsiras laužai, bus menkos valios žmonės. bet geras visuomenės susitvarkymas visados galės pašalinti kenkiančias anų žmonių įtekmes, su pagałba tam tikrai įrengtų įstaigu ir ypatų, kurios jąsias rėdys.

Svarbiausiu yra dalyku sąžiniškas mokesčių paskirimas; jie turi buti paskirti, žiurint į kiekvieno šalies piliečio pelnus, ir jei jie, tie mokesčiai, bus gerai sutvarkyti, tat visam kam atsiras pajiegos ir piningai, ir šiandien išardyta ir neturtinga musų Lietuva pasipuoš žydinčiomis kolonijomis greta palvarkų ir dvarų, pavyzdin-

gai užgyventų. Nederlingi tyrai ir pelkės užžels miškais, ežeruose ir upėse nebepritruks žuvių; po kaimus prasiplatįs įvairios dirbtuvės, paskolų ir pirklybos įstaigos, visur pradės tverties įvairios draugijos, knygynai platįs tarp musų šviesą; turėsime mokyklas, ligonbučius, elgėtų prieglaudas; turėsime ukėje gražius arklius, gyvuolius, užtektinai duonos, pieno ir medaus... Židės mūsų miestai ir miesteliai, nėsa turtingi žmonės susivažinės į juos pasimelstų murinėse bažnyčiose, pasirodavotų valsčiuose ar draugijų valdybose, nusipirktų sau ukiškų įrankių, mokslo rankvedžių ir net bendrai pasilinksmintų.

Veltui nauduosimėse po kaimus ir miestelius iš gerų mokyklų, kuriose bus mokinama rašyti, skaityti, rokuoti, teip, kad visi žinotų, kas tai yra pasaulė, kad visi, nors trumpai, pažintų žmonijos istoriją,'ypač savo tėvynės, kad pažintų pamatines ukės ar amato tiesas. Didesniuose miestuose turėsime kitokios rųšies mokyklas; tenai visi, kas tik norės, galės lavinties paskirtoje sau pakraipoje; Vilniuje gi, sename musų Lietuvos sostapily, įsikurs universitetas, iškur mokslo saulės spinduliai lankys visą musų tėvynę! Męs visi to geidžiame ir teip turi buti, nes tveriame juk tautą, savo praeigą ir ateigos idealus pažinusią. Visi Lietuvos piliečiai, be tikybos, kalbos ir luomo skirtumo, paduokime sau delnus ir išmintingai, bet drąsiai, eikime pas savą tikslą. Mužikas-valsčionis, bajoras, miesteliėnas, ukininkas, amatninkas, vaistbunas—męs visi ėsame lygus! tat šelpkime viens kitą, e Dievas mumis laimįs!

Kaip mieste teip ir kaime pirma patvaldybos įstaiga—tat «visų luomų valsčius»; toliaus «žemiečių pavietinė patvaldyba»; paskui «žemiečių gubernijinė patvaldyba» ir ant galo «Visos Lietuvos žemiečių patvaldyba Vilniuje». Šios visai nuo savęs prigulinčics įstaigos paliečia visos Lietuvos gyventojų reikalus; bendrų Lietuvos reikalų apginimui ir pamatinių teisu musų kraštui išreikalavimui turi buti išrenkami iš musų krašto atstovai

į «Valstybės Dumą» Peterburge, kur jie turi daboti musų raikalų nepaliečamybę ir todėl tat pridera mums tuos atstovus berenkant buti labai atsargiais. Musų į «Valstybės Dumą» atstovai turi buti visupirmu žmonės dori, išmintingi, tėvynės reikalus išmanantiejie; žodžiu, čia reikia žmonių sąžiniškų, kurie mokėtų tenai darbuoties ir drąsiai už savo reikalus kovoti. Visi musų į «Valstybės Dumą» atstovai turi susinešti tarp savęs, idant galėtų veikti išvieno ir išreikalautų musų kraštui kuoplačiausias patvaldybos tiesas, nes tadą tik galime vilties sulaukti Lietuvos gerovės ir jos gyventojų laimės.

Visupirmu reikalaukime, kad «Valstybės Duma» pripažintu Lietuvą Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės ribose su visetina šalies įstaiga Vilniuje; toliaus reikalaukime patvaldybos—visos provincijos, gubernijų, pavietų ir valsčių (tie paskutinieji turi susidėti iš visų luomų).

Žemiečių patvaldyba turi paliesti šiuos klausimus: 1—žmonių lavinimas; 2—žmonių ir gyvuolių sanitarija ir gydymas; 3—sumanymai ir pagerinimai ukės vedime; 4—ukės vedimas, pramonė ir pirklyba; 5—vietiniai—liokališki keliai ir gelžkeliai ir susinešimai — komunikacija sausa ir vandenimi teipgi liokališkos—vietinės prasmės; 6—visiokios labdaringos įstaigos; 7—įvairių paskolų ir apdraudimų įstaigos; paskolų pramonės ir pirklybos draugijos; 8—ukiškos draugijos; 9—mokesčių po gubernijas, pavietus ir valsčius aprubežiavimas visos provincijos reikalams; 10—miestų ukė; 11—vietinė pačta ir telephonai; 12—tikėjimo reikalai; 13—teismai; 14—žemiečių palicija; 15 gyventojams maisto aprupinimas; 16—karumenė ir jos išskaidymas ir tt.

«Valsčiaus patvaldyba» turi veikti valsčiaus aprinkyje; «pavietinės patvaldybos» įstaigos veikia pavieto ribose, apimant klausimus visų ar kelių valsčių reikalus paliečiančius; «žemiečių gubernijinė patvaldyba», gubernijos ribose veikiant, apima klausimus, paliečiančius visų ar tik kelių tai gubernijai priklausančių pavietų

reikalus; ir ant galo «visos Lietuvos žemiečių patvaldyba» rupįs visų, jai priklausančių, gubernijų reikalus. Valsčiaus patvaldyba susideda iš žmonių, viso valsčiaus išrinktų; pavietinė patvaldyba susitveria iš visų pavieto valsčių atstovų; gubernijinę patvaldybą tveria pavietiniai atstovai; visos Lietuvos žemiečių patvaldyba Vilniuje susitveria iš gubernijinių patvaldybų atstovų.

Ant greitosios ir abelnai nupieštas Lietuvos patvaldybos sutvarkymas turi savyje daug reikalingų įstaigų, kurioms, patvaldybos sulaukus, prisieitų veikti pasak augščiaus nurodyto darbų programo. Visose tose įstaigose turi buti vartojamos vietinės kalbos ir teipgi vietinėse kalbose joms pridera susinešinėti su įvairiomis Valdžios įstaigomis.

Te neapleidžia musų gera valia, noras darbuoties ir pagirtina vienybė! Ateiga gi padės mums kliutis pašalinti, tvarką įvesti—ir tuokart numylėta musų Lietuva visiems bus tikros sveikatos gausiu šaltiniu.

